

รายงานผลการศึกษาอบรม
 โครงการฝึกอบรมคณะตุ้ะยุติธรรมหลักสูตร กระบวนพิจารณาคดีครอบครัวและมรดก
 ในกฎหมายอิสลาม ณ มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ระหว่างวันที่
 19-25 มีนาคม 2560

เรื่อง

ประเด็นและข้อท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวมุสลิม
 ในประเทศฟิลิปปินส์

จัดทำโดย

นายอับดุลลอฮ์ ดาโอ๊ะ
 นายอิสมาแอ เจ๊ะ
 นายหมัดอุเส็น หมัดหมัน

คณะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดยะลา
 คณะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดปัตตานี
 คณะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดสตูล

สำนักงานศาลยุติธรรม

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	3
- สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา	3
- วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
- ขอบเขตการศึกษา	5
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบ (ความเหมือน/ความต่าง)	6
แนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ ประเด็นและข้อท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวมุสลิม ในประเทศฟิลิปปินส์	6
บทที่ 3 การวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบ	11
วิเคราะห์ผลดี ผลเสีย หรือจุดดี จุดเด่น	11
บทที่ 4 แนวทางแก้ไขปัญหา การประยุกต์ หรือแนวทางปรับปรุง ข้อดี ข้อเสีย	13
บทที่ 5 สรุป ข้อเสนอแนะ	14
ภาคผนวก	15

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาอิสลามมีบทบัญญัติเป็นวิถีชีวิตสำหรับประชาชาติใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อิสลามมีคำสอนที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้อย่างชัดเจน หลักการปฏิบัติในสถาบันครอบครัว นับตั้งแต่ การแต่งงาน การหย่าร้าง การจัดการมรดก การจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน การรับรองบุตรกำพร้า ฯลฯ ซึ่งมุสลิมต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และถือเป็นความรับผิดชอบของส่วนบุคคลที่มีต่ออัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้า และที่มีต่อมนุษย์ด้วยกัน (Hakkul Minaallah & Hakkul Mimunnas)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้บรรดาผู้ปกครองผู้บริหารประเทศผู้นำรัฐต่างๆ โดยเฉพาะประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นชนกลุ่มน้อยต้องตระหนักถึงสิทธิของชนกลุ่มน้อยอันพึงต้องรับรองรักษาตามเจตนารมณ์การปกครองระบอบประชาธิปไตย “คือการปกครองของคนส่วนใหญ่แต่ต้องคำนึงหรือรักษาสิทธิของคนส่วนน้อย (Majority Rule Minority right) การตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา การมีสิทธิเสรีภาพในการจะปฏิบัติตามความเชื่อ ลัทธิ ศาสนา แห่งตน ซึ่งได้รับการคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศที่ผู้นำ หรือผู้ปกครองรัฐพึงจะพิจารณาว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องผ่อนปรนหรือให้การสงเคราะห์ หรือเอื้อเพื่อ เปิดโอกาสให้มุสลิมสามารถปฏิบัติตามความเชื่อแห่งตนได้อย่างเสรีและเต็มที่ トラบใดพวกเขาเหล่านั้นมิได้ ก้าวก้าว หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นการลดเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความแตกแยกและทำลายความสงบเรียบร้อยในที่สุด

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Republic of the Philippines) เป็นประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN Member States) มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ ตามแบบสหรัฐอเมริกา โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขและเป็นหัวหน้าคณะผู้บริหารประเทศ แบ่งอำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ มีประธานาธิบดีซึ่งได้จากการเลือกตั้งเป็นประมุขและผู้นำรัฐบาล

มีการแบ่งหน่วยรัฐบาลท้องถิ่น (local government units, LGUs) โดยที่มีจังหวัดเป็นหน่วยหลัก มี 79 จังหวัด (provinces) แบ่งออกเป็นเมือง (cities) และเทศบาล (municipalities) ซึ่งหน่วยการปกครองทั้งสองยังประกอบไปด้วย บารังไกย์ (barangay) อีกทอดหนึ่ง ถือเป็นหน่วยรัฐบาลท้องถิ่นที่เล็กที่สุด

ฟิลิปปินส์แบ่งออกเป็น 17 เขต (regions) ซึ่งทุกจังหวัดได้ถูกจัดให้อยู่ใน 16 เขตเพื่อความสะดวกในการปกครอง ยกเว้นเขตนครหลวง (National Capital Region) สำหรับเขตทั้ง 16 เขตนั้น อยู่ในหมู่เกาะลูซอน จำนวน 8 เขต, อยู่ในหมู่เกาะวิซายาส (Visayas) จำนวน 3 เขต และหมู่เกาะมินดาเนา จำนวน 6 เขต มีจำนวนประชากรประมาณ 94 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชนพื้นเมืองที่เรียกว่า "ชาวมลายู" รองลงมาจะเป็นลูกครึ่งจีน ลูกครึ่งสเปน และลูกครึ่งอเมริกัน

วัฒนธรรมของฟิลิปปินส์เป็นการผสมผสานกันระหว่างตะวันตกและตะวันออก ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากสเปน จีนและอเมริกัน รัฐธรรมนูญฟิลิปปินส์ มีบทบัญญัติและเป็นมาตรการที่บ่งชี้ถึง การรับรองสิทธิเสรีภาพของชาวมุสลิมฟิลิปปินส์ (Filipino Muslim) ที่สามารถอยู่ร่วมภายใต้โครงการสร้างประเทศทั้งทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประเทศฟิลิปปินส์ อาศัยอำนาจกฤษฎีกาประกาศโดยประธานาธิบดีแห่งฟิลิปปินส์ ฉบับที่ 1083 จึงได้มีประกาศ “ประมวลกฎหมายสถานะภาพส่วนบุคคลแห่งฟิลิปปินส์ “ ภายใต้ประมวลกฎหมายสถานะภาพส่วนบุคคลมุสลิมแห่งฟิลิปปินส์(Under President Decece No 1086 & code of muslim Laws of the Philippine) หรือ PD 1083 เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตุลาการสังกัด และอยู่ภายใต้การควบคุม กำกับและการบริหารจัดการของศาลสูง (Supreme Courts) โดยกำหนดให้มีการจัดตั้ง “ศาลชาร์อะฮ์”ขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่นับถืออิสลามทั้งประเทศ ซึ่งการจัดตั้งศาลแบ่งเป็น . ศาลชาร์อะฮ์ ท้องถิ่น (Shari’ah Circuit Courts)ศาลชาร์อะฮ์ ภูมิภาค (Shari’ah District Courts)ศาลชาร์อะฮ์ อุทธรณ์ (Shari’ah Appellate Courts)

ในส่วนของประเทศไทยการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในคดีที่เกี่ยวข้องครอบครัวและมรดกในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.2489 ได้บัญญัติให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกของอิสลามศาสนิกในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ต้องใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น และในการพิจารณาคดีให้ตะโตะยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษา โดยตะโตะยุติธรรมเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม จึงมีความเกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม ในการทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามซึ่งเป็นในส่วนของสารบัญญัติ ในปี พ.ศ.2554 สำนักงานศาลยุติธรรมมีการจัดทำคู่มือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก(ฉบับศาลยุติธรรม) และคำอธิบายคู่มือหลักกำหนดหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก(ฉบับศาลยุติธรรม) แล้ว แต่ยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายวิธีสบัญญัติเพื่อใช้พิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกของบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูลแต่อย่างใด จึงเป็นเรื่องที่สมควรและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษา ค้นคว้าวิธีพิจารณาความที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักการสารบัญญัติ ประเพณีปฏิบัติของศาสนาอิสลามสำหรับคดีครอบครัวและมรดก โดยจำเป็นต้องมีการพิจารณาถึงแนวคิดเรื่องการระงับข้อพิพาทตามหลักศาสนาอิสลาม แนวคิดและปัญหาข้อขัดข้องเรื่องการใช้กฎหมายอิสลามทั้งจากมุมมองของผู้ปฏิบัติงาน ผู้ใช้บริการการอำนวยความสะดวกของศาลและผู้เกี่ยวข้อง และวิธีพิจารณาที่มีใช้อยู่ตามหลักศาสนาอิสลามหรือแนวทางปฏิบัติทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีการบังคับใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกของบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลาม ประเทศฟิลิปปินส์นับเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีการบังคับใช้กฎหมายอิสลามอย่างเป็นรูปธรรม และมีการจัดตั้งศาลชาร์อะฮ์ขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในประเทศซึ่งเป็นสิทธิที่พึงได้รับตามรัฐธรรมนูญของประเทศ จากการบังคับการใช้กฎหมาย President Decece No 1086 & code of muslim Laws of the Philippine) หรือ PD 1086 ดังกล่าวย่อมมีปัญหาอุปสรรคและข้อท้าทายทั้งประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ การศึกษาประเด็นและข้อท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ ณ สมาคมวิจัยเรื่องสังคมวิทยาของชาวมุสลิม มหาวิทยาลัย

ฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีการบังคับใช้กฎหมายอิสลามกับบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามที่เป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะได้มีแนวคิดพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการยกร่างกฎหมายวิธีสบัญญัติเพื่อใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกของบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อมีความรู้และทราบประเด็นและข้อท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ (PD 1083 - Muslim Personal Law in the Philippines)
2. เพื่อทราบถึงประเด็นและข้อท้าทายต่างๆในการบังคับใช้กฎหมายสถานะบุคคลมุสลิมของประเทศฟิลิปปินส์และนำมาวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการยกร่างกฎหมายวิธีสบัญญัติอิสลามประกอบหลักกฎหมายอิสลามฉบับศาลยุติธรรมต่อไป
3. เพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายบุคคลมุสลิมเป็นแนวทางในการพัฒนาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยต่อไป

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาความรู้ประเด็นและข้อท้าทายต่างๆในการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ (PD 1083 - Muslim Personal Law in the Philippines) ณ สมาคมการวิจัยเรื่องสังคมวิทยาของชาวมุสลิม มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ระหว่างวันที่ 19-25 มีนาคม 2560

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นและข้อท้าทายต่างๆในการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ (PD 1083 - code of muslim Laws of the Philippine)
2. สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาเปรียบเทียบและเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย
3. เสนอต่อสำนักงานศาลยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายบุคคลมุสลิมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยต่อไป

บทที่ 2

การศึกษาเปรียบเทียบ (ความเหมือน/ความต่าง)

แนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการประเด็นและข้อท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวมุสลิมในประเทศ ฟิลิปปินส์เปรียบเทียบกับประเทศไทย

การบังคับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทยนั้น บังคับเฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดก สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล และใช้บังคับตามนิกายชาฟีอีเท่านั้น แม้จะมีผู้ที่นับถือนิกายอื่น ๆ ในพื้นที่ เนื่องจากว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามนิกายชาฟีอี ทางคณะกรรมการร่างหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก ฉบับศาลยุติธรรม ได้เห็นพ้องให้ใช้เฉพาะนิกายชาฟีอี เพื่อไม่ให้มีการโต้แย้งหรือคัดค้านจากประชาชน และการใช้กฎหมายอิสลามนี้บังคับกับคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แม้อิสลามจะอยู่ที่ไหนก็ตามในประเทศไทย และสามารถที่จะใช้คำตัดสินด้วยกฎหมายอิสลามในศาลที่ใช้กฎหมายอิสลามบังคับทั่วประเทศไทย

นิกายชาฟีอีเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในแถบประเทศตะวันออกเฉียงใต้ของเอเชียยึดหลักมาตั้งแต่ห้าร้อยปีมาแล้ว โดยนักเผยแพร่ศาสนาชาวเยเมนที่มาจากภูมิภาคฮัตโรมีย์ ซึ่งคนในละแวกนั้นนับถือศาสนาอิสลามนิกายชาฟีอีจนถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้คนตั้งแต่เกาะสุมาตรา ชวา แอลหมลายุ เกาะบอร์เนียว ตลอดจนหมู่เกาะเล็กใหญ่ในทางตอนใต้ของประเทศฟิลิปปินส์ได้รับการเผยแพร่จากชาวเยเมนเกือบทั้งสิ้น จึงทำให้มุสลิมพื้นเมืองเกือบทั้งหมดในละแวกนั้นนับถือนิกายชาฟีอี ดังนั้นหากมีการใช้กฎหมายอิสลามบังคับใช้ในศาลชารีอะห์ในประเทศเหล่านั้น เราจะเห็นว่าใช้ตามหลักกฎหมายอิสลามของนิกายชาฟีอีทั้งหมด แต่ที่ประเทศฟิลิปปินส์จะแตกต่างกับประเทศอีกหลาย ๆ ประเทศตรงที่ประเทศฟิลิปปินส์เอาหลักจากนิกายอื่นในกลุ่มอะห์ลิซุนนะห์ คือ นิกายมาลิกีย์ หรือฮัมบาลีย์ หรือฮานาฟีย์ หากเห็นว่าการใช้บังคับตามนิกายชาฟีอีนั้นไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร ซึ่งเขาเรียกว่า วิธิตัมยิร် หมายความว่า การเลือกในสิ่งที่ดีที่สุดใน

ส่วนการฟ้องร้องคดีนั้น ในประเทศไทยหากเป็นคดีครอบครัว ผู้ฟ้องร้องคดีต้องฟ้องที่ศาลเยาวชนและครอบครัวในจังหวัดที่จำเลยมีภูมิลำเนาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และที่ศาลจังหวัดตามภูมิลำเนาของผู้ตายหากเป็นคดีมรดก และในการพิจารณาคดีนั้น ให้มีองค์คณะที่ประกอบด้วยตะเตะยุติธรรมร่วมกันพิจารณากับผู้พิพากษาในข้อเท็จจริง ส่วนข้อกฎหมายอิสลามตะเตะยุติธรรมเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยเพียงผู้เดียว

และวิธีการฟ้องร้องคดีในประเทศไทยนั้น ผู้ร้องหรือโจทก์ยื่นคำฟ้องที่ศาลตามชั้นตอนเหมือนคดีทั่วไป และผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะตรวจดูว่า เป็นคดีที่ต้องใช้กฎหมายอิสลามหรือไม่ หากเป็นคดีครอบครัวที่ต้องใช้กฎหมายอิสลามแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะแต่งตั้งองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 คน ตะเตะยุติธรรมหนึ่งคน และผู้พิพากษาสมทบเพื่อการพิจารณาคดีในข้อเท็จจริง แต่การวินิจฉัยในข้อกฎหมายอิสลามให้เป็นอำนาจหน้าที่ของตะเตะยุติธรรมเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่หากเป็นคดีมรดกที่ต้องใช้กฎหมายอิสลามแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดจะแต่งตั้งองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 คน และตะเตะยุติธรรม 1 คน ในการพิจารณาข้อเท็จจริง ส่วนพิจารณาข้อกฎหมายเป็นอำนาจหน้าที่ของตะเตะยุติธรรมคนเดียวเท่านั้น และการวินิจฉัยของตะเตะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามนั้นเป็นอันสิ้นสุด

เด็ดขาด จะอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ จึงทำให้มีปัญหาในกรณีที่จะไต่อาชญากรรมวินิจฉัยผิดพลาด คู่ความไม่สามารถอุทธรณ์คดีได้ จึงทำให้ต้องรับกรรมตลอดไป ซึ่งขาดความยุติธรรมให้กับประชาชนที่เป็นมุสลิมในพื้นที่ที่มีการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม

และศาลไม่มีหน้าที่จดทะเบียนสมรส หรือทะเบียนหย่า หรือทะเบียนผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามให้กับคู่สมรสที่เป็นมุสลิมแต่อย่างใด เพียงแต่อาจจะเป็นการรับรองจากคณะตุลาการที่ได้ตรวจสอบแล้วว่า ผู้ นั้นได้ปฏิบัติตามกฎหมายอิสลามแล้ว

ส่วนที่ประเทศฟิลิปปินส์ได้มีการจัดตั้งศาลชารีอะห์แยกออกเป็นเอกเทศจากศาลทั่วไปทั้งศาลจังหวัด หรือศาลเทศบาล ซึ่งศาลในระดับท้องถิ่น เรียกว่า ศาลชารีอะห์ท้องถิ่นหรือเซอร์คิต ณ ปัจจุบันมีจำนวน 33 ศาล จากทั้งหมด 56 ศาล และมีศาลที่สูงขึ้นกว่าศาลชารีอะห์ท้องถิ่นที่ตั้งขึ้นในเมืองใหญ่หรือจังหวัดในเกาะมินดาเนา เรียกศาลชั้นนี้ว่า ศาลชารีอะห์ภูมิภาค (Shariah District Court) ณ ปัจจุบันมีจำนวน 5 ศาล และการพิจารณาคดีของศาลชารีอะห์ในประเทศฟิลิปปินส์ เริ่มต้นด้วยการฟ้องที่ศาลชารีอะห์ท้องถิ่นหรือเซอร์คิตก่อน แต่หากต้องการอุทธรณ์คดีที่ตัดสินโดยศาลชารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) แล้ว ต้องอุทธรณ์ที่ศาลชารีอะห์ภูมิภาค (Shariah District Court) ในจังหวัดที่ศาลชารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) ตั้งอยู่ แต่เขาให้เฉพาะกิจการที่เรียกว่าริฮาน หรือกิจการตามประเพณีท้องถิ่นของบังซาโมโรสามารถที่จะฟ้องที่ศาลชารีอะห์ภูมิภาค (Shariah District Court) โดยตรง และกฎหมายฟิลิปปินส์อนุญาตให้อุทธรณ์คดีของศาลชารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) ที่ศาลอุทธรณ์ทั่วไปหรือศาลฎีกาโดยตรงตามส่วน 9 R.A. 9054

ผู้พิพากษาศาลชารีอะห์ชุดแรกได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีมาร์คอสเมื่อปี ค.ศ.1985 ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลชารีอะห์ภูมิภาค (Shariah District Court) จำนวน 3 ท่าน และผู้พิพากษาศาลชารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) จำนวน 7 ท่าน บางส่วนได้ปลดเกษียณแล้ว และมีบางคนถึงแก่ความตายก่อนเกษียณอายุราชการ ณ ปัจจุบันมีผู้พิพากษาศาลชารีอะห์จำนวน 33 ท่าน และมีที่เป็นผู้หญิง 3 ท่าน และศาลฎีกากำหนดให้มีศาลชารีอะห์ภูมิภาค (Shariah District Court) จำนวน 1 ศาลเท่านั้น

ส่วนวิธีการฟ้องร้องของศาลชารีอะห์ทั้งท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) หรือภูมิภาค (Shariah District Court) นั้น จะทำด้วยวิธีการยื่นคำร้อง กล่าวหา หรือห้าม หรือคัดค้าน หรืออื่น ๆ ด้วยการเขียนและคำฟ้องเอง

และการพิจารณาคดีของศาลชารีอะห์ทั้งชั้น (Shariah Circuit Court) และชั้นภูมิภาค (Shariah District Court) ใช้ผู้พิพากษาที่เรียกว่า ผู้พิพากษาชารีอะห์เพียงท่านเดียวเท่านั้นโดยไม่ประกอบเป็นองค์คณะ

การสนับสนุนของเทศบาลหรือทางการท้องถิ่นต่อศาลชารีอะห์

ภายใต้กฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์บังคับให้ทุก ๆ รัฐบาลท้องถิ่นต้องให้มีการจัดสร้างสำนักงานศาลและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในเขตการบริหารงานของตน เป็นหน้าที่ของเทศบาลหรือหน่วยงานท้องถิ่นที่ต้องรับผิดชอบในการสร้าง ซึ่งทำให้บางครั้งหน่วยงานเหล่านั้นไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะสร้างสำนักงานศาล แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ทางการท้องถิ่นมีจำนวนมากที่มีได้มีการจัดสร้างศาลชารีอะห์ทำให้ต้องไปจัดการพิจารณาคดีในศาลท้องถิ่นอื่นแทน อันที่จริงแล้วศาลฎีกาได้สั่งให้มีการจัดสร้างสำนักงานศาลชารีอะห์ในจังหวัดลานาวและในตาวีตาวี แต่คำสั่งเหล่านี้ไม่ได้รับการปฏิบัติจากทางการท้องถิ่น

และบางท้องถิ่นที่มีสำนักงานศาลแต่ไม่มีผู้พิพากษา เนื่องจากไม่มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลชารีอะห์เพิ่มเพราะการจะได้มาของผู้พิพากษาชารีอะห์นั้นยากลำบากมากเพราะต้องสอบผ่านเนติบัณฑิตทั่วไปและเนติบัณฑิตชารีอะห์พร้อมกัน จึงทำให้การที่จะได้ผู้พิพากษาชารีอะห์สักคนนั้นเป็นสิ่งยากมาก เพราะ

นักศึกษาที่จบสาขากฎหมายอิสลามจากแถบประเทศอาหรับส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาวิชากฎหมายของฟิลิปปินส์ และนักศึกษาที่จบกฎหมายของฟิลิปปินส์ส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาวิชากฎหมายอิสลาม แต่ปัจจุบันทางรัฐบาลฟิลิปปินส์ได้มีการจัดตั้งสาขากฎหมายอิสลามในมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวแล้ว

ส่วนเขตอำนาจศาลชารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) จะต้องฟ้องประเภทคดีดังนี้
คือ

1. ความผิดที่เกิดจากบทความ 181-185 จากกฎหมายมุสลิม
2. การสมรส
3. การหย่า
4. การละเมิดสัญญาว่าจะสมรสกัน
5. จารีตประเพณี
6. การแบ่งสินสมรสจากการหย่า
7. การสนับสนุน
8. การชดใช้ความเสียหาย
9. พิพาทเกี่ยวกับสินทรัพย์ร่วม

และจำนวนประเภทคดีที่ฟ้องในศาลชารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) มีปริมาณ
ดังต่อไปนี้

1. การหย่าด้วยการพะซัคมีประมาณ 40%
2. การหย่าด้วยการตอละกัมีประมาณ 10%
3. การตกลงการหย่าที่ศาลมีประมาณ 20%
4. ร้องหลังการหย่าร้างมีประมาณ 10%
5. การสนับสนุนมีประมาณ 10%
6. คดีอื่น ๆ มีประมาณ 10%

และเขตอำนาจศาลชารีอะห์ภูมิภาค (Shariah District Court) จะต้องฟ้องประเภทคดีดังนี้
คือ

1. คดีที่เกี่ยวกับการดูแล การปกครอง และรับรองความเป็นบิดา
2. การกำหนดค่าใช้จ่ายให้กับผู้ตายที่เป็นมุสลิม
3. การประกาศคนสูญหายหรือตาย และการยกเลิก การแก้ไขรายการจดทะเบียนของมุสลิม
4. การดำเนินการอันเกิดจากสัญญาตามจารีตประเพณี
5. ความเดือดร้อนจากคำสั่ง หรือข้อห้าม หรือการคัดค้านในเขตอำนาจศาล
6. กฎหมายเกี่ยวกับบ้านของครอบครัว หรือการเปลี่ยนชื่อ
7. การดำเนินการทางแพ่งเกี่ยวกับการเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม หรือการรับรองบุคคลที่เป็น

มุสลิม

8. รับฟ้องคำอุทธรณ์ทุกคดีจากศาลชารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) ที่อยู่ในเขตอำนาจศาลภูมิภาค (Shariah District Court) นั้น ๆ

และจำนวนคดีที่มีการยื่นต่อศาลชารีอะห์ภูมิภาค (Shariah District Court) มีประมาณ 80 % ที่อุทธรณ์จากศาลชารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) และมีประมาณ 20% ที่ฟ้องต่อศาลโดยตรง

ส่วนคดีพิเศษที่มีการถกเถียงกันทั้งที่เกี่ยวข้องกับเขตอำนาจศาลต่างประเทศและความขัดแย้งของกฎหมาย และยังไม่ได้ข้อสรุป มีดังนี้คือ

1. มุสลิมต่างชาตีสมาศในประเทศฟิลิปปินส์กับผู้หญิงฟิลิปปินส์ที่นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งมีคุณสมบัติครบในขณะที่ทำการสมรส ปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อคู่สมรสนั้นได้หย่าภริยาตน ซึ่งการหย่านั้นไม่อนุญาตในประเทศฟิลิปปินส์
2. ชายฟิลิปปินส์ที่มีใช้มุสลิมสมรสกันตามประมวลกฎหมายแพ่งของฟิลิปปินส์ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ต่อมาเขาได้ไปทำงานในประเทศมุสลิม และได้เปลี่ยนนับถือศาสนาอิสลามและได้สมรสกับหญิงคนที่สองในประเทศมุสลิมนั้น ปัญหาก็คือ การสมรสคนที่สองนั้นจะนำไปใช้กับกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ได้หรือไม่
3. ในกรณีศาลซารีอะห์ของต่างประเทศได้มีคำสั่งหย่าให้กับคนฟิลิปปินส์ที่เปลี่ยนนับถือศาสนาอิสลามที่ทำงานในต่างประเทศ

ในประเทศฟิลิปปินส์กฎหมายจัดให้ศาลซารีอะห์มีหน้าที่นอกเหนือจากการตัดสินคดี ดังนี้คือ

1. เจ้าหน้าที่ของทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนมุสลิม
2. การจดทะเบียนในกรณีดังนี้:
 - 2.1. การสมรส
 - 2.2. การหย่า
 - 2.3. เพิกถอนการหย่า
 - 2.4. การเปลี่ยนศาสนา

สถานะปัจจุบันของศาลซารีอะห์ในประเทศฟิลิปปินส์

ตามที่กล่าวในเบื้องต้นนั้น ศาลซารีอะห์ควรมีจำนวน 56 ศาล แต่มีการดำเนินงานเพียง 33 ศาลเท่านั้น และศาลฎีกาได้เพิ่มเติมคุณสมบัติใหม่ตาม R.A. 9054 ซึ่งเพิ่มคุณสมบัติของผู้จะสมัครเป็นผู้พิพากษาศาลซารีอะห์ต้องมีเนติบัณฑิตทั่วไปและเนติบัณฑิตซารีอะห์ นั้นหมายความว่า ผู้ที่ตั้งใจที่จะสมัครสอบเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลซารีอะห์ยากกว่าการสมัครเข้าสอบแข่งขันเป็นผู้พิพากษาทั่วไป

และปัญหาที่ยังแก้ไม่จบของการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ คือ ในปัจจุบันไม่มีผู้พิพากษาที่เป็นมุสลิมในศาลฎีกาที่จะช่วยในการแก้ไขคดีที่อุทธรณ์จากศาลซารีอะห์ภูมิภาค (Shariah District Court) และจากศาลซารีอะห์ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court)

นอกเหนือจากปัญหาที่กล่าวข้างต้นแล้ว มีปัญหาของโครงสร้างของศาลซารีอะห์ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขจากกฎหมายพื้นฐานของบังซาวโมโรในภูมิภาคด้วย

หลังจากที่ได้เปรียบเทียบการบังคับใช้กฎหมายอิสลามระหว่างประเทศไทยกับประเทศฟิลิปปินส์แล้ว จะมีข้อเหมือนคือ ทั้งสองประเทศใช้กฎหมายกับคนส่วนน้อยของประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับทางแพ่งว่าด้วยครอบครัวและมรดกเป็นของตนเองที่ไม่เหมือนกับของกฎหมายทั่วไปของประเทศ และทางการของทั้งสองประเทศได้จัดให้มีการบังคับใช้กฎหมายอิสลามเหมือนกัน แต่ที่ประเทศไทยให้มีการบังคับมาเป็นร้อยปีแล้ว ส่วนที่ประเทศฟิลิปปินส์ได้ออกกฎหมายมาเพียงสี่สิบกว่าปีเท่านั้น แต่แม้กระทั่งประเทศฟิลิปปินส์จะออก

กฎหมายการบังคับใช้กฎหมายอิสลามใหม่กว่า แต่ได้แยกให้ศาลเป็นเอกเทศ มีผู้พิพากษาเฉพาะกฎหมายอิสลามที่เรียกว่า ผู้พิพากษาศาลชาริอะห์ และไม่มีผู้พิพากษาทั่วไปเข้าร่วมในการพิจารณาคดี มีเจ้าหน้าที่ธุรการและสำนักงานศาลเป็นของตนเองไม่ขึ้นกับศาลทั่วไป

และที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด คือ การที่ศาลที่ใช้บังคับกฎหมายอิสลามในประเทศไทยใช้เฉพาะตามหลักนิกายชาฟีอีย์เท่านั้น แม้จะมีความเห็นจากนิกายอื่นที่ดีกว่า แต่ที่ประเทศฟิลิปปินส์นั้น หากมีความเห็นต่างระหว่างนิกายในเรื่องที่ไม่เป็นหลักการ ก็มีการเลือกในแนวทางที่ดีกว่ามาบังคับใช้ แม้ทางเลือกนั้นจากนิกายที่มีโชนิกายชาฟีอีย์ก็ตาม และเรื่องการให้คนนอกเขตอำนาจศาลที่จะใช้บังคับใช้กฎหมายอิสลามซึ่งในประเทศไทยไม่อนุญาตให้คนที่นับถือศาสนาอิสลามที่มีภูมิลำเนาออกเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ใช้กฎหมายอิสลามได้ แม้คู่กรณีทุกฝ่ายต้องการใช้บังคับกฎหมายอิสลาม หรือหากคู่ความมีศาสนาต่างกันก็ไม่สามารถใช้บังคับกฎหมายอิสลามได้เช่นกัน ซึ่งต่างจากประเทศฟิลิปปินส์ที่ให้สิทธิกับมุสลิมที่อยู่นอกเขตการใช้บังคับกฎหมายอิสลามสามารถใช้บังคับกฎหมายอิสลามด้วยการไปยื่นคำร้องที่ศาลชาริอะห์ศาลใดศาลหนึ่งที่อยู่ทางใต้ของประเทศที่มีการจัดตั้งศาลชาริอะห์ ทั้งสามารถใช้กับคู่ความที่มีศาสนาต่างกันด้วย

ส่วนการใช้กฎหมายอิสลามนั้น ในประเทศไทยต้องใช้อ้างอิงตามพระราชบัญญัติการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.2489 และต้องตัดสินคดีตามที่มีอยู่ในคู่มือหลักการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก ฉบับศาลยุติธรรม ที่ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ.2554 ส่วนที่ประเทศฟิลิปปินส์ บังคับใช้กฎหมายอิสลามโดยคำสั่งของประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน มาร์คอส ที่ 1083 เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1977 และใช้มาจนถึงปัจจุบันโดยไม่มีการแก้ไขแต่อย่างใด ซึ่งตามที่ได้ตรวจสอบแล้ว มีข้อกฎหมายบางอย่างผิดจากที่กำหนดในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งทำให้ผู้พิพากษาศาลชาริอะห์บางท่านไม่สบายใจ เช่น การแบ่งส่วนมรดกของพี่น้องร่วมแต่มารดาที่ในกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้พี่น้องร่วมบิดามารดาจำกัดสิทธิของพี่น้องร่วมแต่มารดา เป็นต้น

บทที่ 3

3.1 การวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบ

จากการตรวจสอบข้อมูลในการไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ในครั้งนี้พบว่า ประเทศฟิลิปปินส์มีการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับชนมุสลิมที่มีอยู่ในประเทศด้วยการออกกฎหมายอย่างฉุกฉลิว หลังจากมีการรบบราฆ่าฟันในพื้นที่ทางตอนใต้ของประเทศที่มีชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาอิสลาม ที่ต้องการแยกตัวเป็นเอกราชจากการปกครองของรัฐบาลที่กรุงมะนิลา ทางภาคใต้สังเกตเห็นปัญหานี้ที่อาจจะลุกลามบานปลาย หากไม่มีการแก้ไขอย่างทันเวลา ฉะนั้นได้เสนอให้มีการจัดตั้งกรรมการเพื่อให้มีการใช้กฎหมายอิสลามในเขตการปกครองที่บังซาโมโรบริหารอยู่ จึงออกกฎหมายอิสลามด้วยคำสั่งของประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน มาร์คอสขึ้นมา เพื่อจะได้ให้มีการปกครองตนเองของชนบังซาโมโรที่นับถือศาสนาอิสลามที่ไม่ยอมรับกับการใช้กฎหมายทั่วไปของคนส่วนใหญ่ของประเทศ

ผลดีของการบังคับใช้กฎหมายอิสลามของชนมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ ก็คือ การที่พวกเขาสามารถบังคับตามหลักการของอิสลามตามความเชื่อในวิถีชีวิตของพวกเขา และทางการให้การยอมรับทั่วประเทศและให้สิทธิเต็มที่ในการพิจารณาคดีของศาลชารีอะห์ในระดับพื้นที่ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) และในระดับภูมิภาค (Shariah District Court) ซึ่งให้อำนาจกับผู้พิพากษามุสลิมของศาลชารีอะห์อย่างเต็มที่ ไม่มีผู้พิพากษาที่นับถือศาสนาอื่นมาร่วมการพิจารณาคดี ซึ่งตามหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว ถือว่าเป็นการให้อำนาจเต็มที่กับผู้พิพากษาอิสลามหรือตะเตะะยุติธรรม และที่สำคัญที่สุด กฎหมายให้สิทธิกับมุสลิมที่อยู่นอกเขตพื้นที่บังคับใช้กฎหมายอิสลาม สามารถฟ้องที่ศาลชารีอะห์ได้ ซึ่งทำให้มุสลิมที่สำนึกในองค์อัลเลาะห์ว่าหากตนเองไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์แล้ว จะผิดต่อการปฏิบัติศาสนา จึงทำให้พวกเขาเหล่านั้นไปฟ้องที่ศาลชารีอะห์ได้ แม้นตนเองจะอยู่นอกเขตการใช้บังคับกฎหมายอิสลามก็ตาม

แต่ข้อเสียของการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ คือ การที่กฎหมายอิสลามออกโดยคำสั่งของประธานาธิบดี ซึ่งเป็นเรื่องยากมากที่จะทำการแก้ไขกฎหมาย เพราะต้องลงนามด้วยคำสั่งของประธานาธิบดีเช่นกัน จึงทำให้ไม่มีการเสนอกฎหมายต่อประธานาธิบดี แม้จะมีข้อผิดพลาดในกฎหมายอิสลามก็ตาม อย่างเช่น ค่าผิดพลาดในบทกฎหมายอิสลามที่กำหนดให้พี่น้องร่วมแต่มารดาถูกจำกัดด้วยพี่น้องร่วมบิดามารดา ซึ่งในบทกฎหมายอิสลามไม่เป็นเช่นนั้น ทำให้คณะผู้พิพากษาในศาลชารีอะห์มีความรู้สึกไม่สบายใจในการพิพากษาคดีนี้

และข้อเสียอีกอย่างของการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ คือ ส่วนใหญ่แล้ว ศาลชารีอะห์จัดตั้งในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศที่ห่างไกลจากเมืองหลวง ห่างไกลจากความเจริญก้าวหน้าของประเทศ โดยเฉพาะในจังหวัดที่เป็นเกาะแก่ง ทำให้การคมนาคมลำบากมาก ซึ่งทำให้ผู้มีคดีต้องมีการใช้จ่ายมากในการฟ้องร้องคดีอิสลาม

และการที่สำนักงานศาลไม่เพียงพอกับจำนวนผู้พิพากษาชารีอะห์ที่ได้รับการแต่งตั้ง ทำให้ผู้พิพากษาต้องไปพิจารณาคดีในพื้นที่ที่มีสำนักงานศาล ซึ่งการคมนาคมลำบากทำให้บางครั้งเกิดปัญหาการดำเนินคดีล่าช้า

ส่วนจุดดีหรือจุดเด่นของการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ คือ ใช้กฎหมายอิสลามกับชนมุสลิมทุกคนในประเทศได้ หมายความว่า ผู้ที่อยู่ในเขตอำนาจศาลชารีอะห์ถูกบังคับให้ใช้กฎหมายอิสลามทุกคน แต่ผู้ที่อยู่นอกเขตอำนาจศาลชารีอะห์มีสิทธิเลือกว่าจะใช้ศาลชารีอะห์หรือศาลทั่วไป

และประเด็นที่ใช้กฎหมายอิสลามได้นั้นมีมากพอสมควรไม่เฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดกเท่านั้น แต่หากเกี่ยวกับวิถีชีวิตพื้นฐานของประเพณีมุสลิมแล้ว สามารถที่จะใช้กฎหมายอิสลามบังคับได้ อย่างเช่น การจำหน่ายจ่านอง เป็นต้น

แต่ที่เด่นที่สุดสำหรับการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ คือ การที่ศาลซารีอะห์สามารถออกหนังสือจดทะเบียนสมรสของมุสลิมและหนังสือรับรองการนับถือศาสนาอิสลามของประชาชนที่เป็นมุสลิม ซึ่งทำให้ความเชื่อถือของเอกสารมีมาก เพราะออกโดยศาล ไม่เหมือนกับประเทศอื่นที่ออกโดยหน่วยงานเฉพาะ ซึ่งไม่ได้เป็นหน่วยงานของรัฐ แต่เป็นหน่วยงานอื่นที่เป็นนิติบุคคล เพียงแต่ทางรัฐบาลให้การอุดหนุนด้านงบประมาณนิดหน่อยเท่านั้น อย่างเช่น สำนักงานคณะกรรมการศาสนาอิสลามประจำจังหวัดในประเทศไทยที่ออกหนังสือทะเบียนสมรสให้กับมุสลิมแล้ว แต่หน่วยงานราชการไม่ยอมรับโดยอ้างว่าทางการยอมรับเฉพาะที่จดทะเบียนทางแพ่งเท่านั้น ทำให้มีปัญหาในการกำหนดฐานะของมุสลิมว่า เป็นโสดหรือสมรสแล้วหรือไม่ หรือทายาทมรดกคนนี้เป็นบุตรของผู้ตายหรือไม่ ทำให้การบังคับตามกฎหมายให้กับมุสลิมในประเทศนั้นมีปัญหาที่แก้ไม่ตกถึงปัจจุบันนี้

บทที่ ๔

แนวทางแก้ไขปัญหา การประยุกต์ หรือแนวทางปรับปรุง ข้อดี ข้อเสีย

ในประเด็นต่างๆที่เป็นข้อดีของการบังคับใช้กฎหมายอิสลามต่อชนมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ เช่น การที่สามารถบังคับใช้หลักการของอิสลามตามความเชื่อในวิถีชีวิตของมุสลิม และรัฐให้การยอมรับทั่วประเทศและให้สิทธิเต็มๆในการพิจารณาคดีของศาลชารีอะห์ในระดับพื้นที่ท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) และในระดับภูมิภาค (Shariah District Court) อีกทั้งให้อำนาจแก่ผู้พิพากษามุสลิมของศาลชารีอะห์ในการพิจารณา และที่สำคัญที่สุดกฎหมายให้สิทธิกับมุสลิมที่อยู่นอกเขตพื้นที่บังคับใช้กฎหมายอิสลาม สามารถที่จะดำเนินคดีโดยใช้ศาลชารีอะห์ได้ ซึ่งทำให้มุสลิมที่อยู่นอกเขตสามารถปฏิบัติตามคำสั่งของศาสนาที่ตนมีความศรัทธาได้ เพราะหากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาสนาแล้ว ถือว่าเป็นผู้ที่ทรยศต่อพระเจ้า ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่จะต้องควรดำรงไว้และพัฒนาต่อไปให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับประเด็นที่ควรจะพัฒนาให้ดีกว่าเดิม คือการแก้ไขกฎหมายที่มีความคลาดเคลื่อนไปจากข้อกฎหมายอิสลาม ทางรัฐควรเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาและปรับปรุง ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก เนื่องจากข้อกฎหมายออกโดยคำสั่งของประธานาธิบดี ซึ่งเป็นเรื่องยากมากที่จะทำการแก้ไขในแต่ละครั้ง จึงทำให้ไม่มีการเสนอกฎหมายต่อประธานาธิบดี แม้จะมีข้อผิดพลาดในกฎหมายอิสลามก็ตาม อย่างเช่น คำผิดพลาดในบทกฎหมายอิสลามที่กำหนดให้พี่น้องร่วมแต่มารดาถูกจำกัดด้วยพี่น้องร่วมบิดามารดา ซึ่งในบทกฎหมายอิสลามไม่เป็นเช่นนั้น ทำให้คณะผู้พิพากษาในศาลชารีอะห์มีความรู้สึกไม่สบายใจในการพิพากษาคดีนี้ เช่นเดียวกับกรณีศาลชารีอะห์ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศที่ห่างไกลจากเมืองหลวง ทำให้การคมนาคมลำบาก ซึ่งทำให้มีค่าใช้จ่ายสูงในการดำเนินคดีอิสลาม รัฐควรขยายศาลชารีอะห์ให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ

บทที่ ๕

สรุปและเสนอแนะ

จากการศึกษาประเด็นและข้อท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในเรื่องครอบครัวมรดก และเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องต่อประชาชนมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ จะเห็นความตั้งใจของรัฐที่มีต่อประชาชนมุสลิมในประเทศในด้านการดำเนินคดีในศาลที่รัฐออกกฎหมายให้มุสลิมสามารถใช้กฎหมายอิสลามในการดำเนินคดีได้ในเรื่องดังกล่าว และสามารถใช้ได้กับมุสลิมทั่วประเทศโดยไม่จำกัดเฉพาะในพื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมหนาแน่นเท่านั้น ถือเป็นเรื่องที่ดีหากประเทศไทยได้พัฒนาการใช้กฎหมายอิสลามไปถึงจุดนั้น แต่ในชั้นอุทธรณ์และฎีกายังมีอุปสรรคที่ต้องได้รับการแก้ไข คือ ไม่มีผู้พิพากษาในด้านกฎหมายอิสลามที่จะมาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกามา จึงมีโอกาที่การพิจารณาคดีจะทำให้เกิดการพลิกผันได้ ดังนั้นหากจะให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นก็ควรที่จะมีคณะผู้พิพากษาศาลซารีอะห์ในชั้นอุทธรณ์และฎีกาดังกล่าวด้วย

ภาคผนวก

จบบริบูรณ์